

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.40>

ЕЛЕКТРОННІ РЕЄСТРИ ТА ЦИФРОВІ СЕРВІСИ У СФЕРІ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ДІТЕЙ І БАТЬКІВ

Кузьменко О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

ПВНЗ «Європейський університет»

ORCID: 0000-0002-6117-523X

Кузьменко О.В. Електронні реєстри та цифрові сервіси у сфері сімейних правовідносин: проблеми захисту персональних даних дітей і батьків

Стаття присвячена проблемам захисту персональних даних дітей і батьків при використанні електронних реєстрів та цифрових сервісів. Зазначено, що проблемним є питання визначення меж реалізації батьківських прав щодо персональних даних дитини. З одного боку, батьки зобов'язані захищати інтереси своїх дітей та здійснюють контроль за використанням їхніх даних у різних сервісах; з іншого – надмірний батьківський контроль або поширення інформації про дитину без її згоди може суперечити принципу поваги до особистого життя.

Встановлено, що чинне законодавство України, зокрема Закон «Про захист персональних даних», не містить окремих положень, які б комплексно регулювали обробку інформації про дітей. Відсутність спеціальних норм щодо згоди неповнолітніх та порядку її надання батьками створює колізії між нормами цивільного, сімейного й інформаційного права.

В результаті у практичній площині виникають ситуації, коли батьки не мають достатнього контролю над поширенням інформації про дитину в електронних системах, або навпаки – держава обмежує доступ до відомостей, посиляючись на режим конфіденційності.

Зроблено висновок, що не менш проблемним є й питання розмежування доступу до сімейної інформації між батьками, які перебувають у конфлікті або розлученні. У судовій практиці трапляються випадки, коли один із батьків звертається по електронні витяги з реєстрів про дитину без відома іншого, що викликає сумніви щодо дотримання принципу добросовісності обробки персональних даних. Така ситуація свідчить про необхідність розроблення спеціальних процедур доступу батьків до інформації про дітей, що перебуває у державних електронних системах, з урахуванням рішень суду чи органів опіки та піклування.

А отже право дитини на приватність не може бути абсолютним, але його реалізація повинна враховувати кращі інтереси дитини, включно з віковими особливостями, характером та обсягом оброблюваних даних. Водночас батьки мають законне підґрунтя для доступу до інформації про своїх дітей у цифрових реєстрах, якщо це сприяє виконанню їх батьківських обов'язків. Саме встановлення чітких меж і механізмів такого доступу – важлива частина удосконалення цивільно-правового захисту персональних даних у контексті сімейних цифрових правовідносин.

Ключові слова: електронні реєстри, цифрові сервіси, захист персональних даних, права дітей, права батьків, право на приватність, сімейні правовідносини.

Kuzmenko O.V. Electronic registries and digital services in the field of family relations: problems of protecting the personal data of children and parents.

The article is devoted to the problems of protecting the personal data of children and parents when using electronic registers and digital services. It is noted that the issue of determining the limits of the exercise of parental rights regarding the personal data of a child is problematic. On the one hand, parents are obliged to protect the interests of their children and exercise control over the use of their data in various services; on the other hand, excessive parental control or dissemination of information about a child without their consent may contradict the principle of respect for privacy.

It has been established that the current legislation of Ukraine, in particular the Law "On the Protection of Personal Data", does not contain separate provisions that would comprehensively regulate the processing of information about children. The absence of special norms regarding the consent of minors and the procedure for its provision by parents creates conflicts between the norms of civil, family and information law.

As a result, in practice, situations arise when parents do not have sufficient control over the dissemination of information about a child in electronic systems, or vice versa - the state restricts access to information, referring to the confidentiality regime.

It was concluded that the issue of delimiting access to family information between parents who are in conflict or divorced is no less problematic. In judicial practice, there are cases when one parent applies for electronic extracts from the child's registers without the knowledge of the other, which raises doubts about compliance with the principle of good faith processing of personal data. This situation indicates the need to develop special procedures for parents' access to information about children contained in state electronic systems, taking into account court decisions or guardianship and trusteeship bodies.

Therefore, the child's right to privacy cannot be absolute, but its implementation must take into account the best interests of the child, including age characteristics, the nature and volume of the data processed. At the same time, parents have a legal basis for access to information about their children in digital registers if this contributes to the fulfillment of their parental duties. It is precisely the establishment of clear boundaries and mechanisms for such access that is an important part of improving the civil legal protection of personal data in the context of family digital legal relations.

Key words: electronic registries, digital services, personal data protection, children's rights, parents' rights, right to privacy, family legal relations.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації державного управління питання захисту персональних даних набуває особливої ваги. Активне впровадження електронних реєстрів, онлайн-платформ та мобільних застосунків у сфері надання адміністративних і соціальних послуг, зокрема тих, що стосуються сімейних правовідносин, створює нові можливості для забезпечення прав громадян, але водночас породжує низку правових ризиків. Збирання, обробка, зберігання та поширення відомостей про дітей і їхніх батьків в електронному середовищі потребують належного цивільно-правового врегулювання та ефективних гарантій захисту приватності.

Особливої уваги заслуговують відносини, у яких суб'єктами виступають неповнолітні діти. Їх персональні дані – відомості про народження, стан здоров'я, освіту, місце проживання, сімейний статус – дедалі частіше обробляються у державних і муніципальних електронних системах (зокрема в Державному реєстрі актів цивільного стану громадян, Єдиній інформаційній системі соціальної сфери, електронних щоденниках, застосунках на кшталт «Дія» тощо). Неналежний рівень захисту такої інформації може призвести до порушення як права дитини на приватність, так і права батьків на захист інтересів своєї сім'ї.

В Україні процес цифровізації суспільних відносин супроводжується поступовим наближенням національного законодавства до європейських стандартів, закріплених, зокрема, у Загальному регламенті ЄС про захист даних (далі – GDPR). Проте чинна нормативно-правова база залишається фрагментарною та не враховує специфіки сімейних правовідносин, у яких питання доступу до персональних даних часто пов'язане з реалізацією батьківських прав і обов'язків, визначенням місця проживання дитини, участю у її вихованні чи вирішенням спорів між батьками.

Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю комплексного наукового осмислення проблем захисту персональних даних дітей і батьків у цифровому середовищі, визначення меж допустимого втручання у приватне життя сім'ї та пошуку оптимального балансу між відкритістю електронних сервісів і забезпеченням права на приватність. Розв'язання цих питань має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення для удосконалення цивільно-правового регулювання сімейних відносин у контексті цифровізації.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження проблем захисту персональних даних дітей і батьків під час використання електронних реєстрів та цифрових сервісів у сфері сімейних правовідносин.

Стан опрацювання проблематики. Питання використання електронних реєстрів та цифрових сервісів, а також шляхи захисту персональних даних досліджувало багато науковців, серед яких: О.О. Берназюк, А.І. Гнатівська, М.В. Пугачова, О.В. Різенко, О.В. Шаповалова, О.В. Щербак та інші. Однак при цьому відповідні питання, які виникають в сфері сімейних правовідносин, залишаються лише частково висвітленими в юридичній науці, що й зумовлює потребу в подальшому дослідженні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується інтенсивним впровадженням цифрових технологій у сферу публічного управління та приватноправових відносин. Одним із ключових напрямів цифровізації є створення та функціонування електронних реєстрів і сервісів, за допомогою яких здійснюється фіксація актів цивільного стану, подача заяв, отримання адміністративних послуг, ведення освітніх баз та соціальних реєстрів. У цих системах зосереджуються значні масиви персональних даних, зокрема відомості про сімейний

стан, місце проживання, освіту, стан здоров'я дітей та їхніх батьків. Відповідно, питання правового захисту такої інформації набуває не лише теоретичного, а й прикладного значення для забезпечення права на приватність і безпеку сім'ї.

Особливої уваги заслуговує цивільно-правовий аспект обробки персональних даних у сімейних правовідносинах. Персональні дані, як нематеріальне благо, належать до об'єктів цивільних прав, а тому підлягають захисту на загальних засадах, визначених цивільним законодавством. Водночас специфіка їх обігу у цифровому середовищі зумовлює появу нових форм порушень – від неправомірного доступу до електронних баз до неконтрольованого поширення інформації у соціальних мережах чи освітніх онлайн-платформах. Для неповнолітніх такі ризики мають подвійний ефект, оскільки дитина є більш вразливою до втручання у приватну сферу, а її правосуб'єктність реалізується через законних представників – батьків або осіб, що їх замінюють.

Крім того, проблемним залишається питання визначення меж реалізації батьківських прав щодо персональних даних дитини. З одного боку, батьки зобов'язані захищати інтереси своїх дітей та здійснюють контроль за використанням їхніх даних у різних сервісах; з іншого – надмірний батьківський контроль або поширення інформації про дитину без її згоди може суперечити принципу поваги до особистого життя.

Варто також наголосити, що чинне законодавство України, зокрема Закон «Про захист персональних даних», не містить окремих положень, які б комплексно регулювали обробку інформації про дітей [1]. Відсутність спеціальних норм щодо згоди неповнолітніх та порядку її надання батьками створює колізії між нормами цивільного, сімейного й інформаційного права.

В результаті, у практичній площині виникають ситуації, коли батьки не мають достатнього контролю над поширенням інформації про дитину в електронних системах, або навпаки – держава обмежує доступ до відомостей, посиляючись на режим конфіденційності. Саме тому дослідження цивільно-правового механізму захисту персональних даних у цифрових сімейних правовідносинах має на меті окреслити баланс між правом на приватність і ефективним здійсненням батьківських прав у сучасному інформаційному суспільстві.

Цілком логічно, що в наш час електронні реєстри стали важливою складовою сучасного механізму надання державних послуг у сфері сімейних правовідносин. Зокрема, до них належать Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Єдиний державний демографічний реєстр, Єдина інформаційна система соціальної сфери [2, с. 142], а також портал державних послуг «Дія», який інтегрує низку сервісів для громадян, у тому числі пов'язаних із народженням дитини, зміною місця проживання, оформленням допомог тощо. У цих базах накопичується інформація не лише про батьків, а й про неповнолітніх дітей – відомості про дату та місце народження, сімейний статус, склад сім'ї, освіту, стан здоров'я, соціальне забезпечення. Таким чином, саме сімейна інформація стає однією з найбільш чутливих категорій персональних даних.

Варто погодитись з думкою А.В. Мусієнко та В.В. Мусієнко, що з використанням інформації, виникає необхідність її вільного обігу, а разом з тим забезпечення захисту прав на її використання. Але в даному контексті слід наголосити на розбудові правової системи захисту всіх суб'єктів правовідносин суспільства. І у зв'язку з цим необхідно її адаптувати до норм міжнародного права та механізму захисту з використанням закордонного досвіду і як побічний результат функціонування та розвитку національного інформаційного простору, його інтеграція у європейський та світовий інформаційний простір, а це, в свою чергу, вплине на розвиток системи стратегічних комунікацій України [3, с. 19].

З точки зору цивільного права, обробка персональних даних є формою використання об'єкта особистого немайнового права. Вона допускається лише за наявності правової підстави, зокрема, згоди суб'єкта даних або у випадках, прямо передбачених законом. Для дітей такою підставою виступає згода батьків або законних представників, що впливає із загальних положень про дієздатність неповнолітніх та їх представництво у цивільних правовідносинах. Проте, на жаль, в українському законодавстві відсутній чіткий механізм оформлення такої згоди, що унеможливорює належний контроль за обробкою інформації про дитину в цифровому середовищі.

Європейський досвід, закріплений у Загальному регламенті ЄС про захист даних, встановлює більш детальне регулювання. Згідно зі ст. 8 GDPR обробка персональних даних дитини в цифрових сервісах можлива лише за наявності згоди батьків, якщо дитині менше 16 років (у деяких країнах – 13-15 років). Крім того, Регламент вимагає, щоб оператори онлайн-сервісів вживали всіх розумних заходів для перевірки, чи була згода надана законним представником дитини [4]. Таким чином, європейський підхід передбачає підвищений рівень захисту даних неповнолітніх і покладає на розпорядників інформації додаткові обов'язки щодо ідентифікації та безпеки.

В Україні ж, на нашу думку, реалізація цих принципів стикається з низкою практичних ризиків. По-перше, в електронних системах нерідко відсутні належні механізми автентифікації осіб, що

створює загрозу несанкціонованого доступу до даних дітей чи членів сім'ї. По-друге, рівень технічного захисту окремих державних баз залишається недостатнім, а інформація нерідко дублюється у різних реєстрах, що підвищує ймовірність її витоку. По-третє, законодавство не містить єдиної процедури визначення обсягу даних, необхідних для конкретної послуги, що призводить до надмірного збору інформації.

Не менш проблемним є й питання розмежування доступу до сімейної інформації між батьками, які перебувають у конфлікті або розлученні. У судовій практиці трапляються випадки, коли один із батьків звертається по електронні витяги з реєстрів про дитину без відома іншого, що викликає сумніви щодо дотримання принципу добросовісності обробки персональних даних. Така ситуація свідчить про необхідність розроблення спеціальних процедур доступу батьків до інформації про дітей, що перебуває у державних електронних системах, з урахуванням рішень суду чи органів опіки та піклування.

Як всім відомо, особисте життя, включно з персональними даними, є складовою фундаментальних прав людини. В Україні право на приватність гарантується Конституцією, і, зокрема, право дитини на приватність визнається як невід'ємна частина цього комплексу прав.

Українське законодавство про захист персональних даних містить загальні положення, що персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [1]. Ці норми прямо застосовуються і до дітей, зокрема фотографій, відео й інших відомостей про них, які вважаються персональними даними та підлягають обробці лише за згодою законних представників. Проте закон не містить окремих спеціальних правил щодо процесу оформлення такої згоди у цифрових сервісах, що створює певну нормативну невизначеність у практичній площині сімейних правовідносин.

При цьому сімейне право України передбачає, що батьки або законні представники виступають законними представниками неповнолітніх у цивільних правовідносинах, здійснюючи захист їх прав і законних інтересів. У контексті цифрових сервісів доступ до електронних реєстрів та інформації про дітей часто реалізується через батьківські модулі чи цифрові сервіси, де батьки мають право отримувати дані та здійснювати дії, пов'язані із захистом інтересів дитини (реєстрація народження, оформлення документів тощо). Такий доступ має бути узгоджений з принципами мінімізації даних і обмеженням доступу тільки до необхідної інформації, що випливає з положень законодавства про захист персональних даних та міжнародних стандартів (насамперед GDPR) щодо обмеження обсягу оброблюваної інформації.

Ми погоджуємося з О.В. Щербаком, на думку якого ефективний захист персональних даних дітей у цифровому середовищі вимагає:

- 1) створення комплексного законодавства з урахуванням вікових особливостей;
- 2) активного державного моніторингу діяльності цифрових платформ;
- 3) підвищення рівня цифрової обізнаності дітей, батьків і педагогів;
- 4) впровадження обов'язкових стандартів безпеки в дитячих онлайн-сервісах [5, с. 49].

Слід також зазначити, що суперечності між правом дитини на приватність і правом батьків на доступ до інформації можуть проявлятися й у судовій практиці. Наприклад, ще на стадії використання цифрових сервісів було встановлено, що навчальний заклад не має права без попередження батьків або законних представників вносити дані про дітей до електронної бази чи надавати доступ до неї третім особам, окрім як за законною підставою [6].

Це свідчить про те, що права дитини на захист даних і право батьків на інформацію повинні узгоджуватися у межах чітких правових процедур, які гарантують ненадмірний збір і розголошення даних, що може порушувати приватність дитини.

Такий баланс, на нашу думку, є одним із ключових викликів сучасного правового регулювання. Право дитини на приватність не може бути абсолютним, але його реалізація повинна враховувати кращі інтереси дитини, включно з віковими особливостями, характером та обсягом оброблюваних даних. Водночас батьки мають законне підґрунтя для доступу до інформації про своїх дітей у цифрових реєстрах, якщо це сприяє виконанню їх батьківських обов'язків. Саме встановлення чітких меж і механізмів такого доступу – важлива частина удосконалення цивільно-правового захисту персональних даних у контексті сімейних цифрових правовідносин.

Висновки. Отже, з урахуванням проведеного дослідження можна зробити висновок, що правове регулювання обігу персональних даних у сімейних правовідносинах потребує подальшого вдосконалення з урахуванням стандартів GDPR, практики ЄСПЛ і принципу найкращих інтересів дитини. Важливо забезпечити одночасно як ефективність функціонування електронних сервісів, так і реальний захист сімейної приватності в умовах цифровізації суспільства.

Крім того, відсутність спеціальних норм щодо згоди на обробку даних дітей, порядку доступу батьків до електронних реєстрів та розмежування інформаційних повноважень створює прогалини,

які можуть призводити до зловживань або порушення прав суб'єктів даних. Необхідним є розроблення комплексного цивільно-правового механізму, що забезпечуватиме баланс між ефективністю цифрових сервісів і гарантіями приватності сімейного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 08.01.2026).
2. Берназюк О.О. Класифікація електронних державних реєстрів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 141-144. URL: http://lsey.org.ua/5_2019/34.pdf
3. Мусієнко А.В., Мусієнко В.В. Актуальні аспекти нормативно-правових механізмів захисту персональних даних в електронних медичних реєстрах в Україні. *Dictum factum*. 2022. № 1. С. 17-22. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/213>.
4. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): Регламент Європейського Союзу від 27.04.2016 № 2016/679 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 08.01.2026).
5. Щербак О.В. Особливості інформаційно-правового забезпечення захисту персональних даних неповнолітніх. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2025. № 7. С. 45-51. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17547440997007.pdf>.
6. Захист персональних даних неповнолітніх. URL: <https://surl.lu/gvucas> (дата звернення: 08.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026